

NEVŞEHİR YÖRESİ YERLEŞİM ADLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Bayram Durbilmez* - Fatma Tekin**

Giriş

Bütün dünyada önemli araştırmaların yapıldığı bir bilim dalı olan adbilim; çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adıdır. Bu bilim, “Onomastique, Onomastics, Namenkunde, Onomasiologie, Onomasiology, Bezeichnungsslehre” gibi adlarla da anılır (Sakaoğlu 2001: 9). Tarihten coğrafyaya, dilbilimden etnografyaya kadar birçok farklı disiplinin araştırma alanına giren ad bilimi üzerine yapılan dil çalışmaları, Aksan’a göre, iki bölümde incelenebilir. Bunlardan ilkinde, anlambilime yakın olarak sözcük-kavram ilişkisi ele alınır. Herhangi bir kavramdan yola çıkarak bu kavramın bir dilde nasıl bir anlama ulaştığı ve bunda ne çeşit etkenlerin belirleyici olduğu araştırılır. İkincisinde ise, köken bilgisiyle birlikte özel adlar üzerinde durulur. Tarih boyunca süregelen dil ve kültür değişimleri göz önünde bulundurularak özel adlar da dört bölümde incelenir. Bunlar kişi adları bilimi

* Doç. Dr. ERÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

** Okt. Ege Üniversitesi Türk Dili Okutmanı / ERÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD Doktora Öğrencisi.

(anthroponymie), yer adları bilimi (toponymie), dağ adları bilimi (oronymie) ve su adları bilimi (hydronimie)dir (Aksan 2000: 32, Sakaoglu 2001: 10-11) .

Bunlardan çalışmamıza konu olan yer adları bilimi (Alm. Toponymie, Fr. Toponymie, İng. Toponymy), yer belirten özel adları inceler (Vardar 2002:224) ve bir yerin coğrafi, tarihî ve her türlü karakteristik özelliklerinin belirlenmesine yardımcı olur. Bu açıdan bakıldığında arkeoloji, tarih, halkbilimi, botanik, jeoloji, coğrafya, sosyoloji gibi bilimlerle yer adları yakından ilişkidir (Yediyıldız 1984: 25). Anadolu'daki yer adlarının kaynağı incelendiğinde, a) Boy, oymak, aşiret ve şahıs adlarıyla ilgili adlar, b) Tabii olgularla ilgili adlar, c) Maneviyatla ilgili adlar, d) Folklorla ilgili adlar e) Ticari ilişkilerle ilgili adlar, f) Hayvanlarla ilgili adlar ve çok azı antik dönemlerle ilgili adlar şeklinde tespit edilmiştir (Uyanık 2006:87).

Bugüne kadar yer adları konusunda pek çok araştırma yapılmıştır. Türkiye'de yapılan çalışmaları Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar götürebiliriz. Yer adları konusunda yapılan en eski çalışmalar olarak 1925 yılında Fuad Köprülü'nün Türkiyat Mecmuası'nda yayımlanan "Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar" başlıklı makalesi ile 1928'de H. Nihal, A. Naci tarafından aynı dergide yayımlanan "Anadolu'da Türkler'e Ait Yer İsimleri" adlı çalışmalar sayılmaktadır (Kurgun 2007: 735). 1960'lardan itibaren bu çalışmalar hız kazanır. Çalışmalardaki artışa rağmen bu konuda yeni çalışmalara büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda yayınlanmış kitapların (Akbayar 2002, Albayrak 2004, Aslan 1997, Baykara 1991, Bayrı 1951, Bilgiç 1946, Budak 2001, Ceylan 2004, Çetinkaya 1996, Gülensoy 1995, Kaplanoglu 1996, 2001, Karagöz 2003, Sarı 2003, Sezen 2006, Tankut 1936, 1937, Umar 1993, Uzun 2005, Yurtsever 1997) sayısındaki azlık dikkat çekmektedir. Sunulan bildirilerde ve yayımlanan makalelerde ise yer adlarının kaynağından tasnif ve değerlendirmelerine kadar pek çok hususa değinilmiştir. (Açıkel 2003, Ak 1996, Akar 2006, Aker 1960, Akın 1997, Aksan 1968, Albayrak 2002, Amanoğlu 1987, And 1963, Arıcan 1960, Artuk 2003, Ataman 1977, Başkan 1971, 1989, Başkaya 2008, Baydil 1995, Bazin 1997, Bilgiç 1946, Bozyiğit 1992, Budak 2001, Bulut 1996, Ceylan 2003, Demircan 1976, Dilaçar 1938, Doğru 1978, 1982, 1985, Eren 1965, 1972, Eröz 1966, Gömeç 2000, 2001, 2009, Gülensoy 1979, 1981, 1995, 1996, 1998, 2000, Ilgar 1984, Işırtman 1945, İlhan 1990, İnan 1945, Kaya 1989, Kocakuşak 1995, Koraltürk 2003, Karpuz 2000, Kurgun 2009, Memişoğlu 1994, Namık 1934, Oy 1964, Önder 1969, Sakaoglu 1995, Sevinç 1983, Sevindik 1996, Soylu 1972, 1977, Söylemez 2002, Şahin 2007, Şen 2008, Tunçel 2000, Turan 1991, 1993, Uğurlu 2007). Genellikle bir şehir esas alınarak o şehrin yer adlarının araştırıldığı doktora (DT), yüksek lisans (YLT) ve okul bitirme (BT) tezleri de hazırlanmıştır. Yer adları hakkında tez hazırlanan illerden bazıları şöyle sıralamak mümkündür: *Adana* (Bardak 1967), *Afyonkarahisar* (Türkmen 1967), *Ağrı* (Meydangil 1969), *Amasya* (Çoker 1968), *Ankara* (Gürler 1968), *Antakya* (Toker 1968), *Antalya* (Özel 1967), *Burdur* (Erbay 1967), *Bursa* (Özdemir 1967), *Çorum* (Ekiz 1969), *Denizli* (Erten 1967, Kurgun 1997), *Diyarbakır* (Aşçı 1993, Toktur 1969), *Edirne* (Sonal 1969), *Elazığ* (Şenel 2003, Tözün 1969), *Erzurum* (Ateş 1968), *Eskişehir* (Uğurluer 1967), *Gaziantep* (Akçabay 1967), *Giresun* (Vayni, 1967), *Hatay* (Baysal 1968), *İçel / Mersin* (Türker 1967), *Kastamonu* (YeğİN 1966), *Karaman* (Külahçı 1968), *Kars* (Uyanık 1971), *Kayseri* (Kaymakçı 2002), *Kırklareli* (Altıntaş

1970), *Kilis* (Otay 1973), *Kocaeli* (Kızmazır 1967), *Manisa* (Belce 1968), *Muğla* (Türkak 1967), *Nevşehir* (Tekin 2009), *Niğde* (Adıgüzel 1969, Göl 1972), *Ordu* (Şahin 1967), *Rize* (Aktepe 1968), *Sakarya* (Gül 1967, Cinoğlu 1976, Çelebi 2007), *Samsun* (Kakal 1968, Aytekin 1972), *Siirt* (Özgücü 1970), *Sinop* (Ongurlu 1968), *Şanlıurfa* (Su 1969), *Tokat* (Boynudelik 1968), *Uşak* (Yıldırım 2006).

Yeri gelmişken belirtmek gerekirse, 11-13 Eylül 1984 tarihinde düzenlenen “Türk Yer Adları Sempozyumu” yer adları ile ilgili çalışmalar açısından oldukça önemlidir. Benzer bilgi şölenlerinin yapılmasına da büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Yer adları ile ilgili yapılan araştırmalar, somut olmayan kültürel mirasın ortaya çıkarılması açısından da önem taşımaktadır. Bu sebeple, yer adlarının halkbilimi ile ilişkili yönlerinin araştırılmasına da ihtiyaç vardır. Bu çalışmada Nevşehir ili sınırları içerisindeki merkeze bağlı köy, sokak ve mahalle adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarından yola çıkılarak yerleşim adları tasnif edilmiş ve bunların halkbilimi açısından kısa bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

I. NEVŞEHİR YÖRESİ YERLEŞİM ADLARI (TASNİF):*

1. Soy, Boy, Topluluk ve Devlet Adları Verilenler: Abdiuşağı, Abu Uşağı, Akarca, Aksalur, Ayhan, Ayvalı, Baraklı Hüseyin Efendi, Baraklı Raşit Efendi, Bayramuşağı, Belbarak, Boyalı, Burunağıl, Cemel, Çakılı, Çalış, Dadağı, Doğala, Eskiyapan, Gerce, Göktürk, Göynük, Hacılar, Herikli, İcik, İnallı, Kabak, Kalaba, Kalaycı, Kapaklı, Karacaören, Karacauşağı, Karahasaanlı, Karasenir, Kayı, Kırân, Kuyulutatlar, Merdanlı, Mahmud İpşir, Maksudlu, Nermek, Oğuzhan, Osmanlı, Salanda, Sarılar, Selçuk, Sivasa, Sümer, Tataroğlu, Tatarzade, Tatların, Topaklı, Türkmen, Uygur, Yapallu, Yeniyan, Yuva.

2. Kişi Adları Verilenler:

2.1. Tarihi Şahsiyetlerin Adları Verilenler: Alparslan, Atatürk, Atilla (Attila), Barbaros, Beyazıt, Cevher Dudayev, Çelebi Mehmet, Dr. Sadık Ahmet, IV. Murat, Fatih, Fatih Sultan Mehmet, Fevzi Çakmak, Genç Osman, İbrahim, Kanuni Sultan Süleyman, Mimar Sinan (Sinaneddin Yusuf), Murat Hüdavendigâr, Orhan Gazi, Osman Gazi, Osman Paşa, Sultan Abdülaziz, Şehit Mehmet Korkmaz, Şehit Ahmet Kara, Şehit Ali Güven, Şehit Ali Kayaca, Şehit Asım Gökmen, Şehit Bekir Şahin, Şehit Cevdet Şimşek, Turgut Reis, Yavuz Sultan Selim, Yıldırım Beyazıt, Ulubatlı, Yüzbaşı Cengiz Topel, Zübeyde Hanım.

2.2. Destan / Hikâye Kahramanlarının, Efsanevi Şahsiyetlerin ve Din Adamlarının Adları Verilenler: Ashı, Azizler, Battal Gazi, Elif, Ferhat, Hızıruşağı, Himmetli, Işıklı, Kerem, Mahmut Sami Efendi, Salur (Aksalur), Şirin.

2.3. Şair, Yazar ve Sanat Adamlarının Adları Verilenler: Ahmet Rasim, Emre, Hacıbektaş, Hoca Ahmet Yesevi, Mehmet Akif Ersoy, Mevlana, Ürgüplü Refik Başaran, Üstad Necip Fazıl, Yunus Emre.

2.4. Eşraftan Bazı Kişilerin Adları Verilenler: Asafbey, Baraklı Hüseyin Efendi,

*Bu bölüm, Fatma Tekin'in *Nevşehir İli Yerleşim Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi* (Tekin 2009) adlı çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Baraklı Raşit Efendi, Bekirağa, Demir Hafız, Hacıfakılı, Hacı Osman Öğüt, Hacı Rıfat Efendi, Hacı Rüştü, Hafız İncekara, Hafız Ömer, İpşir (İpşirlerin Kazım Çavuş), Kakilli, Kalfaoğlu, Kazım Hoca, Kocamaz (Hoca Kocamaz), Nihat Arayan, Perdef Ağa, Rasim Varol, Saatçı Hoca, Salim Başbuğ, Seyit Taşçı, Sucu Tahsin, Vaiz Osman Hoca.

2.5. Siyaset Adamlarının Adları Verilenler: Ali Babaoğlu, Dr. Sadık Ahmet, Kemal Dedeoğlu, Kıratlıoğlu (Esat), Mustafa Parmaksız, Nejdet Ersan, Orhan Eren, Ragıp Üner, Şükrü Süer.

2.6. Çeşitli Meslek Gruplarında Başarılı Olmuş Kişilerin Adları Verilenler: Ali Dirikoç, Avni Parmaksız, Mihçioğlu, Sait Hoca, Vaiz Osman Hoca, Vefa Küçük.

2.7. Diğer Kişi Adları Verilenler: Barış, Burcu, Busem, Caner, Ercan, Erdem, Ergün, Ersan, Gülşah, Hamzalı, Hasanlar, Eyüp, İlker, İmran, Karahasanlı, Küçükayhan, Mikail, Murat, Özcan, Özkan, Selin, Serkan, Sinem, Soner, Tuncer, Yücel, Vural.

2.8. Kişi Adlarıyla Oluşturulan Tamlama ve Unvan Grubu Şeklindeki Adlar Verilenler: Alaybey, Ali Efe, Asafbey, Azmibey, Cevdet Bey, Dolapoğlu, Hacıhalilli, Kapuçuoğlu, Kapusuzoğlu, Katıoğlu, Mazlumzade, Mehmet Ağa, Memişbey, Mustafapaşa, Oğuzhan, Orduoğlu, Öksüzözü, Paşalı, Paşaoğlu, Raşitbey, Şahinefendi, Taşkınpaşa, Tataroğlu, Tatarzade, Veisağa.

3. Meslek Adları Verilenler: Abuşağı, Atabey, Balcın, Çapacı, Çavuşoğlu Oto Galeri, Ekici, Çavuşun, Elmacı, Fıstıkçı, Göncü, Gülvezir, Hububatçılar, Kahveci, Kapucu, Kapucubaşı, Karacaşağı, Keçeciler, Kitapçı, Kütükçü, Mehter, Mimar, Mumcu, Müftü, Onbaşı, Ozan, Sipahi, Tecir, Tavukçu, Toptancılar, Üzüm, Vali, Yeni Traktörçüler.

4. İnsan Bedenine İlişkin Kavram Adları Verilenler: Avuçköy. Benli, Gamzeli, Göğüs, Karabacak, Kirpikçi, Seha, Şenyüz.

5. Aile ve Akrabalık İlişkilerini Yansıtan Adlar Verilenler: Ata, Dedeler, Emmiler, Oğulkaya, Yaren,

6. Dinî Değerlerle İlişkili Adlar Verilenler: Alperen, Cami, Erenler, Evliya, Fakuşağı, Fetih, Gazi, Hacılar, Mescit, Selamlar, Sofular, Türbe.

7. Millî Değerlerle İlişkili Adlar Verilenler: Alemdar, Alemlî, Cumhuriyet, Hürriyet, İstiklal, Sancak, Ulus, Zafer.

8. Renk Adları Verilenler: Ağcaşar, Akgür, Akköy, Akpınar, Aksalur, Aksaray, Aktepe, Akyol, Alacaşar, Alkan, Beyazgül, Bozca, Çakır, Ela, Karaburç, Karacaşar, Karabacak, Karacadağ, Karacaören, Karacahöyük, Karacaşağı, Karacami, Karahasanlı, Karain, Karakaya, Karapınar, Karaova, Karasenir, Karbeyaz, Kızıllağıl, Kızılcan, Kızılhüyük, Kızılkaya, Narçiçeği, Sarıhıdır, Sarılar, Yeşilli, Yeşilöz, Yeşilyurt.

9. Coğrafi Kavramlarla İlişkili Adlar Verilenler

9.1. Çeşitli Coğrafi Kavramlara Ad Olmuş Özel İsimler: Altay, Dumlupınar, Ergenekon, Kanlıca, Meriç, Merve, Selimiye, Tuna, Cami Kebir.

9.2. Coğrafi Terimler Verilenler: Abdi Bayırı, Abdiköy, Acıgöl (Dobada), Ağıllı, Akköy, Akçataş, Akpınar, Aksaray, Aktepe, Akyol, Alacaşar, Altıpınar, Anapınar, Bahçeli, Basansarnıç, Başçeşme, Başdere, Başköy, Bayır, Belbarak, Boğaziçi, Boğazköy, Bucak, Büyükburnağıl, Büyükkışla, Cemilköy, Çağlayan, Çağsak, Çakıllı, Çakınlı, Çamlık, Çardak, Çat, Çayır, Çekikçeşme, Çiftlikköy, Çökek, Değirmendere, Demirtaş,

Deniz, Denizgölü, Dere, Derinkuyu, Derya, Dikmen, Doruk, Dört Yol, Durak, Eğrikuyu, Esentepe, Eskiaylacık, Gökçe, Gökçetoprak, Göksu, Göktaş, Göre Yolu, Gülşehir, Gültepe, Gümüşkent, Güneş, Güneyce, Güzelbahçe, Güzeyurt, Karacadağ, Karacaşar, Karahöyük, Karain, Karakaya, Karaova, Karapınar, Karasenir, Kaşkılla, Kayaaltı, Kenar, Kızılkaya, Killik, Koru, Köşektaş, Kuruağıl, Kurugöl, Kuyulukışla, Kuyulutatlar, Nehir, Okyanus, Ortahisar, Ovaören, Özkonak, Özyayla, Pınar, Sahil, Sahra, Şelale, Taşlıhöyük, Tepeköy, Tepesidelik, Tilköy, Tuzköy, Uzun Bayır, Üçkuyu, Yakatarla, Yalıntaş, Yazlıhöyük, Yeni Mahalle, Yeniaylacık, Yokuşlu, Yüceyol,

10. Kurum, Kuruluş ve Etraftaki Sosyal Yapıların Adları Verilenler: Belediye, Bezirhane, Çarşı Yolu, Eski Sanayi 1. Blok, 4.Blok, Eski Sanayi Meydanı, Eski Y.S.E. Yolu, Eski Zahir Pazarı Meydanı, Hapishane, Hastane, İmamhatip, İtfaiye Meydanı, Karaburç, Lise, Merkez Ortaokulu, Okul, Park, Santral, Şube Yolu, Tahmis, Terminal, Terminal İçi, Zirai Donatım, Yeni Galeriler, Yeni Sanayi.

11. Eşya ve Eşya İle İlgili Adlar Verilenler: Andaç, Belekli, Billur, Çullar, Değirmen, Dink, İpek, İnci, Kandil, Kapaklı, Karasökü, Kılıç, Kisecek, Kuşaksız, Küllüce, Merdaneli, Palancı, Topaklı, Topaç, Yelken.

12. Yapı ve Yapıt Adları Verilenler: Akarca, Anıt, Anıt Çarşı, Cami Yolu, Eser, Eski Hamam, Eski Konak, Hamam, Hisar, Ilıca Yolu, Kale, Kalecik, Karacami, Saray, Sulusaray, Tahtacami, Tusan, Uçhisar, Yenice Cami, Yeni Çarşı.

13. Yiyecek Adları Verilenler: Ekmek, Hamurçili, Kaymaklı.

14. Maden ve Madenler İlgili Adlar Verilenler: Çelik, Demir, Gümüşyazı, Metal, Metal Sanayi, Polatkan, Sertdemir, Tokdemir, Zümrüt.

15. Doğa ve Doğa Olaylarına İlişkin Adlar Verilenler: Abdi Bayırı, Acıgöl (Dobada), Afet Evleri, Akpınar, Aktepe, Altıpınar, Anapınar, Ara, Ateş, Bahar, Basansarıncı, Başçeşme, Başdere, Bayır, Belbarak, Boğaziçi, Boğazköy, Bulut, Buz, Çağiçi, Çağlayan, Çamlık, Çardak, Çayır, Çekikçeşme, Çökek, Değirmendere, Demirtaş, Deniz, Denizgölü, Dere, Derinkuyu, Derya, Dikmen, Doğalar, Doruk, Dört Yol, Eğrikuyu, Esentepe, Eskiaylacık, Gazhane, Gökkuşığı, Göksu, Gültepe, Güneş, Güneyce, Karacadağ, Karahöyük, Karain, Karakaya, Karaova, Karapınar, Karlık, Kartopu, Kaşkılla, Kayaaltı, Kenar, Kızılkaya, Killik, Koru, Kurugöl, Kuyulukışla, Kuyulutatlar, Nehir, Okyanus, Ovaören, Pınar, Poyraz, Rüzgâr, Sahil, Sahra, Seda, Seher, Sema, Şafak, Şelale, Taşlıhöyük, Tepeköy, Tepesidelik, Tufan, Tuzköy, Uzun Bayır, Üçkuyu, Volkan, Yağmur, Yakatarla, Yalın, Yalıntaş, Yankı, Yazlıhöyük, Yeniaylacık, Yıldız, Yokuşlu, Yüceyol.

16. Çiçek Adları Verilenler: Açelya, Çiğdem, Demet, Fidan, Gonca, Gül, Papatya, Leylak, Menekşe, Zambak, Yasemin...

17. Ağaç, Meyve ve Sebze Adları Verilenler: Akasya, Alıçköy, Asmalı, Ayvalı, Badem, Cevizli, Cıngıl, Çağla, Çınar, Çivril, Defne, Kavak, Kozaklı, Manolya, Mazıköy, Meşe, Nar, Naryolu, Limonlu, Sebze Pazarı, Selvi, Söğüt, Üzümpazarı.

18. Hayvan Adları Verilenler: Ceylan, Doğan, Güvercinlik, Kumru, Mercan, Pelikan, Şahinler.

19. Çekimli Fiil veya Fiilimsilerle Oluşturulan Adlar Verilenler: Akan, Aşağıbaran, Aydoğan, Bölükören, Çalış, Darılmaz, Doğuş, Doyduk, Eker, Gör, Gülen,

Güler, Gülveren, Güngördü, Haramyemez, Karacaören, Kocamaz, Koparan, Küsmez, Sezer, Suvermez, Terlemez, Uçar, Yeniyanan, Yılmaz.

20. Olumsuz Anlamalı Adlar Verilenler: Çetin, Çolak, Dar, Eskili, Yamalı, Zorlu.

21. Olumlu Anlamı Olan Adlar Verilenler: Alim, Alp, Asude, Aydın, Azimli, Azizler, Bağlı, Bereket, Berrak, Bilge, Bilgin, Civelek, Coşkun, Çalışkan, Duru, Durukanlı, Duygulu, Edalı, Emin, Engin, Esenler, Gürbüz, Haşimi, Himmetli, Işıklı, Mert, Miray, Mutlu, Nurlu, Nazlı, Sadık, Saygılı, Sesli, Soylu, Şanlı, Uğurlu, Ünlü, Yenice, Yiğit, Yüce.

22. Çeşitli Bilim Dallarıyla İlgili Adlar Verilenler: Adalet, Berat, Botanik, Çemberli, Destan, Eğitim, Sefer, Simge, Yargı.

23. Başka İl, İlçe ve Beldelerin Adları Verilenler: Aksaray, Bekdik, Kayseri, Yeni Kayseri.

24. Soyut Kavramların Adları Verilenler: Güven, Hayat, İlham, İlke, Neşe, Onur, Özlem, Sağlık, Serap, Sevgi, Sevinç, Ümit, Yaşam.

25. Ebat ve Miktar Belirten Adlar Verilenler: Büyükyaağı, Damla, İcik, Küçükyaağı, Parça, Yassı, Yudum, Yüksekli.

26. Mahallî Bir Kelimedden Oluşan: Hömertî (Hömerî: Parlamak, kabarmak.)

27. Sayı Adları Verilenler: Altıpınar, Dörtüol, Üçkuyu. Sayı grubundan oluşan adlar taşıyan 319 yerleşim yeri adına örnekler: 1. Blok, 1. Cad., 100 Evler Kümesi, 20. Temmuz Mahallesi, 2000 Evler Mahallesi, 350 Evler Mahallesi.

II. AD VERME GELENEĞİNE BAĞLI YERLEŞİM YERİ ADLARI VE HALKBİLİMİ AÇISINDAN BAZI TESPİTLER*

1. Ad Verme Geleneği İçinde Yerleşim Adlarına Bir Bakış

Coğrafyayı vatanlaştıran unsurlar arasında arazi ve yerleşim yerlerine verilen adlar önemli bir yer tutar. Her millî kültür sahibi millet gibi Türkler de yaşadıkları coğrafyaya kendi kimliklerini yansıtan yer adları vermişlerdir. Bu adları verirken de Türk ad verme geleneğine uymuşlar, yurt edindikleri yeni yerlere de genellikle eski yurtlarından bazı adları vererek kendi damgalarını vurmuşlardır. Dağlara-tepelere, ovalara-yaylalara, denizlere-ırmaklara, yaylaklara-kışaklara verilen adlar incelendiğinde Türk dünyasında ortak adların varlığının sebebi de Türklerdeki ad verme geleneğinden kaynaklanmaktadır.

Türk ad verme geleneğinde, yerleşim yerlerine ad verilirken o yöreye yerleşen Türklerin mensup oldukları soy, boy ve topluluk adlarına başvurma, yaygın bir uygulamadır. Nevşehir yöresinde rastlanan Sümer, Göktürk, Uygur, Selçuk ve Osmanlı adları bu geleneğin ve sürekliliğin en önemli göstergelerinden biridir. Türk olduğu kabul edilen Sümer uygarlığından başlayıp büyük bir Türk devleti kurmuş ve kendine özgü oluşturduğu Göktürk alfabesiyle büyük bir medeniyet inşa etmiş Göktürklerin adları Nevşehir’de yerleşim yeri adı olarak yaşamaya devam etmektedir. Yine kendine özgü oluşturduğu Uygur alfabesiyle ve geliştirdiği Türk uygarlığıyla dünyada tanınan Uygur Türklerinin adı ile Türk-İslâm medeniyetini kuran Selçuklu devletinin adı (Selçuk) ve Türkiye Cumhuriyeti’nden önce bu topraklarla birlikte üç kıtaya Türk-İslâm

* Bu bölüm BD tarafından hazırlanmıştır.

medeniyetini götüren Osmanlıların adı da Nevşehir yöresi yerleşim yeri adları arasında yer almaktadır. Bu adlardan başka Türkmen, Tataroğlu, Tatarzade gibi yerleşim yeri adlarına rastlanması da aynı geleneğin izlerini yansıtmaktadır. Nevşehir yöresi yerleşim yeri adlarından hareketle bu yörede yaşayanların genellikle Oğuz / Türkmen boyuna mensup olduğunu söylemek mümkündür. Sözgelimi 24 Oğuz boyunun atası kabul edilen Oğuz Kağan'ın adı "Oğuzhan" şeklinde, Nevşehir'de bir yerleşim yeri adı olarak karşımıza çıkar. Oğuz Kağan'ın altı oğlundan biri ve Bozok kolunun kurucularından olan Ay Han (Ayhan) ile Kayıg/ Kayı (Kayı) ve Yapallu (Yaparlu) adlarının yerleşim yeri adları arasında bulunması da bu bölgede yaşayanların bir bölümünün 24 Oğuz boyundan Bozoklara mensup olduklarını gösterir. Yine Salur (Aksalur) ve Yıva (Yuva) adlarına rastlanmasından hareketle de bu yöreye yerleşenlerin bir bölümünün 24 Oğuz boyundan Üçoklara mensup oldukları anlaşılmaktadır. Bunlardan başka "Karlık" adı ile "Karluklar" ve "Karluk devleti", "Yıldız" adı ile de 24 Oğuz boyundan Bozokların üç ana kolundan birinin kurucusu "Yıldız Han" arasında bağlantı kurmak da mümkündür. Aynı geleneğe bağlı olarak Türkmen- Yörük boylarına mensup oymak, aşiret ve cemaatlerin adları verilen Nevşehir yöresindeki diğer yerleşim yerlerinin adları da şunlardır:

Abdiuşağı (Türkmen-Yörük taifesinden), Abu Uşağı (Yörük taifesinden), Akarca (Yörük taifesinden), Ayvalı (Ayvalu, Yörük taifesinden), Baraklı Hüseyin Efendi (Barak, Yörük taifesinden), Baraklı Raşit Efendi (Barak, Yörük taifesinden), Bayramuşağı (Yörük taifesinden), Belbarak (Barak, Yörük taifesinden), Boyalı (Boyallı, Yörük taifesinden), Burunağıl (Selmanlu cemaatinden), Cemel (Cemelü, Yörük taifesinden), Çakılı (Yörük taifesinden), Çalış (Türkmen- Yörük taifesinden), Dadağı (Dadak, Yörük taifesinden), Doğala (Konar-göçer Türkmen taifesinden), Eskiyan, (Yapan, Yörük taifesinden), Gerce (Gerceler, Yörük taifesinden), Göynük (Yörük taifesinden), Hacılar (Konar-göçer Türkmen Ekrâdı Yörükân taifesinden), Herikli (Türkmen cemaati), İçik (İcik cemaati, Kız Kapanlu taifesinden), İnallı (İnallu, Türkmen- Yörük taifesinden), Kabak (Türkmen taifesinden), Kalaba (Türkmen- Yörük taifesinden), Kalaycı (Yörük taifesinden), Kapaklı (Türkmen cemaati), Karacaören (Karacaviran, Türkmen- Yörük taifesinden), Karacauşağı (Türkmen taifesinden), Karahasaanlı (Yörük taifesinden), Karasenir (Senir, Türkmen Ekrâdı), Kırân (Koştımur cemaatinden), Kuyulutatlar (Tatlar, Yörük taifesinden), Merdanlı (Merdanlı, Yörük taifesinden), Mahmud İpşir (Yörük taifesinden), Maksudlu (Yörük taifesinden), Nermek (Nernek, Yörük taifesinden), Salanda (Yörük taifesinden), Sarılar (Sarular, konar-göçer Türkmen- Yörük taifesinden), Sivasa (Sivaslu, Yörük taifesinden), Tatların (Tatlar, Yörük taifesinden), Topaklı (Topaklu, Türkmen- Yörük taifesinden), Yeniyan, (Yapan, Yörük taifesinden) / (Türkyay 1979, Sakin 2010).

Nevşehir yerleşim yeri adları içinde tarihî şahsiyetlere önemli bir yer ayrıldığı görülür. Sözgelimi Nevşehir'de; Hun imparatoru Atilla (Attila) (sokak), Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan (sokak), Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi (sokak), Osmanlı Devleti padişahlarından Orhan Gazi (cadde), Murat Hüdavendigar (sokak), Yıldırım Beyazıt (Bayezid) (cadde), Çelebi Mehmet (sokak), Fatih Sultan Mehmet (cadde), Beyazıt (sokak), Yavuz Sultan Selim (cadde), Kanuni Sultan Süleyman (cadde), Genç Osman (sokak), IV. Murat (sokak), Sultan Abdülaziz (sokak) ve Türkiye Cumhuriyeti'nin

kurucusu Atatürk (bulvar) gibi Türk devlet başkanlarının adlarını taşıyan cadde ve sokak isimleri vardır. Nevşehir'deki bir mahallenin adı da "Cevher Dudayev Mahallesi" olup, Rusya'ya bağlı özerk İçkerya Çeçen Cumhuriyeti'nin ilk devlet başkanı olan Cahar Dudayev'in adını taşımaktadır. Batı Trakya Türklerinin efsane önderlerinden tanınmış tıp doktoru ve siyasetçi Dr. Sadık Ahmet'in adı da bir caddeye verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kaptan-ı derya olan ilk paşası Barbaros (Hayreddin Paşa / Hızır Reis) (sokak), Trablusgarb fatihi ve Akdeniz beylerbeyi Turgut Reis (sokak), III. Ahmed dönemi sadrazamı Damat İbrahimpaşa/ İbrahim Paşa (bulvar), Plevne gazisi Gazi Osman Paşa (sokak), Osmanlı Paşası, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Genelkurmay Başkanı ve millî mücadele kahramanı Mareşal Fevzi Çakmak (cadde) da Nevşehir'de cadde ve sokak adları verilen paşalar arasında yer almaktadır.

İstanbul'un fethi sırasında surların üzerine çıkıp bayrağı diken ilk Türk askeri Ulubatlı (Hasan) (sokak), Türk Hava Kuvvetleri'nin Kıbrıs'taki ilk pilot şehidi Yüzbaşı Cengiz Topel (sokak), çeşitli zamanlarda şehit düşen Şehit Mehmet Korkmaz, Şehit Ahmet Kara, Şehit Ali Güven, Şehit Ali Kayaca, Şehit Asım Gökmen, Şehit Bekir Şahin, Şehit Cevdet Şimşek gibi şehit isimleri de Nevşehir'de yerleşim yerlerine ad olan isimler arasında bulunmaktadır.

Osmanlı baş mimarı Mimar Sinan (Sinaneddin Yusuf) (sokak) ile Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın (sokak) isimleri de Nevşehir'de, yerleşim yerlerine adı verilen tarihî şahsiyetler arasındadır.

Yalnızca tarihî şahsiyetler, şairler, yazarlar ve sanat adamlarının adlarını yerleşim yeri adı vermekle kalmayan Nevşehirli, eşraftan bazı kişilerin adlarını da aynı şekilde unutulmaz kılmışlardır. Söz gelimi Asafbey (sokak), Nevşehir'in sayılan din adamlarından Demir Hafız (cadde), Hacı Rıfat Efendi (sokak), Hafız Ömer (sokak), Kazım Hoca (sokak) ve Vaiz Osman Hoca (sokak); Herikli Mahallesinde çeşme yaptıran hayırsever Bekirağa (sokak), Nevşehir rüştiyesi eğitmeni, Sivas Kongresi Nevşehir delegesi Hacı Osman Ögüt (cadde); saygıyla anılan büyüklerinden Hacı Rüştü (sokak), Boynu İnce aşiretinden, Yemen Gazisi Hafız İncekara (cadde), Hacıfakılı, Barak Türk boyunun saygın aile bireylerinden Baraklı Hüseyin Efendi, Baraklı Raşit Efendi (cadde), Suriye'den Nevşehir'e gelen bilgili kişilerden Saatçı Hoca (cadde), Perdef Ağa (sokak), İpşir (İpşirlerin Kazım Çavuş) / (sokak); sanayici, tüccar ve esnaflardan Kakilli, Kalfaoğlu (sokak), Kocamaz (Hoca Kocamaz) / (sokak), Rasim Varol (sokak), Salim Başbuğ (sokak), Seyit Taşçı (sokak), Sucu Tahsin (sokak) ve zabıta memuru Nihat Arayan (sokak), vb. bunlardan bazılarıdır.

Nevşehir yerleşim yeri adları içinde siyaset adamlarının adları da dikkat çeker. Söz gelimi 1980'de İçişleri Bakanlığı'na getirilen siyasetçi Orhan Eren (sokak), 4. Dönem Nevşehir milletvekili Ragıp Üner (mahalle), Nevşehir belediye ve ziraat odası başkanı, 17. ve 18. Dönem Nevşehir Milletvekili Ali Babaoğlu (sokak), Nevşehir belediye başkanı ve milletvekillerinden Kıratlıoğlu (Esat) (mahalle), Nevşehir'in eski belediye başkanlarından Kemal Dedeoğlu (sokak), Mustafa Parmaksız (cadde), Nejdet Ersan (park, cadde ve sokak), ve Şükrü Süer (sokak) bunlar arasında yer alır.

Türklerin türeyişini anlatan Göktürklerin destanı Ergenekon (sokak), Orta Asya'da Moğolistan ile sınır olacak şekilde uzanan sıradağlarından biri olan Altay (sokak), Balkanlardaki Türk nehri; Tuna (sokak), Trakya'da Türk-Yunan sınırını oluşturan nehir;

Meriç (sokak), Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce düşmanlardan kurtuluşun simgesi durumunda olan Kütahya iline bağlı Dumlupınar (sokak), Mekke’de bir dağ adı olan Merve (sokak) gibi yerleşim yeri adları da, aynı geleneğe bağlı olarak verilen adlardır. Bu adlar Türk kültürünün yayılma alanlarını ve ortak kültür mirasımızın geniş coğrafyasını yansıtması bakımından da ayrı bir önem taşır.

2. Halkbilimi Açısından Bazı Tespitler

Nevşehir yöresi yerleşim adlarının önemli bir kısmı gelenekli Türk edebiyatı kaynaklıdır. Gelenekli Türk edebiyatı kaynaklı yerleşim adlarını kendi arasında Türk mitolojisi kaynaklı olanlar, efsane kaynaklı olanlar, destan kaynaklı olanlar, halk hikâyesi kaynaklı olanlar, âşık edebiyatı kaynaklı olanlar, derviş (tekke) edebiyatı kaynaklı olanlar başlıkları altında kümeleyip incelemek mümkündür.

2.1. Mitoloji Kaynaklı Olanlar: Türk mitolojisine dayanan yerleşim adları içinde *su* (Akpınar, Altıpınar, Anapınar, Başçeşme, Çekikçeşme, Derinkuyu, Eğrikuyu, Karapınar, Kuyulukışla, Kuyulutatlar, Pınar, Üçkuyu, Yağmur vs.), *ateş* (Ateş, Yalım vs.), *demir* (Çelik, Demir, Demirtaş, Sertdemir, Tokdemir vb.), *taş* (Akçataş, Demirtaş, Kızılkaya, Köşektaş, Taşlıhöyük, Yalıntaş, vs.), *dağ / tepe* (Aktepe, Esentepe, Karacadağ, Tepeköy vb.), *renkler* (Ağcaşar, Akgür, Akköy, Akçataş, Akpınar, Aksalır, Aksaray, Aktepe, Akyol, Alacaşar, Alkan, Beyazgül, Bozca, Çakır, Ela, Gökçe, Gökçetoprak, Gökkuşağı, Gökso, Göktuğ, Karaburç, Karacadağ, Karacaşar, Karacaören, Karacahöyük, Karacauşağı, Karacami, Karahasanlı, Karahöyük, Karain, Karakaya, Karaova, Karapınar, Karasenir, Karbeyaz, Kızılağıl, Kızılcan, Kızılhöyük, Kızılkaya, Sarıhıdır, Sarılar, Yeşilli, Yeşilöz, Yeşilyurt vs.), *sayılar* (Dörtöl, Üçkuyu vb.) ele alınarak incelenebilir.

2.2. Efsane Kaynaklı Olanlar: Efsane kaynaklı olan yerleşim adlarına örnek olmak üzere başta “Acıgöl (Dobada)”, “Akpınar”, “Alperen”, “Ata”, “Azizler”, “Cami”, “Dedeler”, “Emre”, “Erenler”, “Evliya”, “Hızırüşağı”, “Himmetli”, “Işıklı”, “Köşektaş”, “Sarıhıdır”, “Türbe”, “Yaren” olmak üzere pek yerden söz etmek mümkündür. Çünkü yer adlarının çoğuyla ilgili anlatılan efsaneler günümüzde de sözlü kültür geleneği içinde aktarılmaktadır. Sözgelimi “Akpınar” a bu adın verilmesiyle ilgili efsane Hacı Bektaş Veli’nin bir kerametine bağlanır: “Hacı Bektaş Veli, Sarı İsmail ile Karahöyük köyünün alt kısmında, dere kenarında otururken, elleriyle yeri karıştırmaya başlar. Üç defa ‘Ak pınarım’ der. Zülâl gibi bir su çıkıp akmaya başlar. Hünkâr, ‘Beni, ak pınarım diye üç defa neden söylettin?’ der. Sarı İsmail, sudan avaz işittiğini, ‘Birinci söylemede Horasan ve Nişabur şehrinden hareket edip Erciyes Dağı’na geldim. Dağın yol vermemesi nedeniyle yedi defa etrafını dolandım; ikinci emrinde onunla meşgul idim; üçüncü seslenmede ancak.’ diye seda duyduğunu aktarır.” (Gündüz Alptürker 2009: 90).

“Gülşehir” adının verilmesiyle ilgili efsanede, bu adın Ahi Evran Veli tarafından verildiği anlatılır: “Ahmed-i Gülşehri (13.yy.) hocası Ahi Evran Veli’yi memleketi Arapsun’a davet eder. Hocası bu daveti kabul eder. Birlikte yola koyulurlar. Arapsun’un yakınında bulunan Hırka Dağı’na geldiklerinde mola ihtiyacı duyarlar, dağın Arapsun’u gören cephesinde bir yere otururlar. O esnada hava hafif hafif esiyormuş; rüzgâr beraberinde etrafa güzel gül kokuları yayıyormuş. Ahi Evran Veli Arapsun’a doğru dönüp: ‘Ne güzel gül kokusu geliyor, bu şehrin adı Şehr-i Gül ola’ demiş. O tarihten sonra Arapsun’a Gülşehir denilmiş.” (Sevindik 2005: 9-10, Gündüz Alptürker 2009: 99).

Hakkında efsane anlatılan çeşitli taş ve kayaların adları da buldukları yerleşim yerlerine ad olarak verilebilir. Bu taşlarla, kayalarla ilgili efsaneler de sözlü kültürde yer almıştır. Sözelimi “Köşektaş” köyüne adını veren ve deve yavrusuna (köşeğe) benzeyen bir taş, adı geçen köyün içindedir. Köye adını veren ve beddua sonucu taşta dönüştüğü anlatılan deve yavrusu (köşek) ile ilgili efsane mitolojik kaynaklıdır*. Bu yerleşim yeri ile ilgili söz konusu efsane şöyledir: “Geçmiş bir zamanda dervişin birisi devesiyle beraber, şu anki Köşektaş köyü (Nevşehir- Hacıbektaş) civarından geçerken namaz kılmak için pınar başında durur. Abdestini alır ve namazını kılmaya başlar. Bu sırada deve ve yavrusu (köşek) bir şeylerden ürkerek kaçarlar. Bu olay dervişin namaz kılma esnasında olduğu için namazını bırakıp deve ve yavrusuyla ilgilenemez. Namazdan sonra defaatle aramasına rağmen bulamaz. Çok sinirlenerek, deve ve köşegine ‘Allah sizi olduğunuz yerde taş etsin.’ diye beddua eder. Deve ve köşegin oldukları yerde taş hâline dönüştükleri rivayet edilir. Taşın bulunduğu bölgede kurulan köye Köşektaş ismi bu rivayetten etkilenecek konulmuştur.” (Gündüz Alptürker 2009: 94).

Yerleşim yerlerinin adlarıyla ilgili çeşitli halk etimolojisi rivayetlerine de rastlanmaktadır. Söz gelimi “Nevşehir”, “Ürgüp” ve “Altıpınar” adlarının etimolojileri bu rivayetler içinde yer alır. “Nevşehir” adının verilmesi Osmanlı Sadrazamı Muşkaralı Damat İbrahim Paşa’nın kendi köyü için “Ola ki burası Nem ki şehir olsun” sözüne dayandırılmaktadır. Damat İbrahim Paşa, köyü olan Muşkara’ya okul, cami, han, hamam gibi toplum hizmetine sunulan eserler yaptırır. Hamam, cami ve külliye yapımı tamamlandıktan sonra gelen göçlerle nüfusu artmış olan Muşkara köy olmaktan çıkarak şehre dönüşmüş ve Damat İbrahim Paşa’nın “Bunları yaptırdığımızda, ola ki burası Nem ki şehir olsun.” sözünden hareketle bu şehrin adı da “Nevşehir” olmuştur (Sevindik 2005: 11-12). Seyit Battal Gazi’nin kendisine merkez yaptığı rivayet edilen “Ürgüp” adının kaynağı ile ilgili olarak da “ur” (kale, kaya) ve “kup” (çok) kelimelerinin birleştirilmesiyle bu adın verildiği anlatılmaktadır. Bu etimolojiye göre Ürgüp adı “taşı, kayası çok” / “çok kayalık ve taşlık yer” anlamına gelmektedir (Sevindik 2005: 12). “Altıpınar” köyünün adına bağlı iki rivayet anlatılır. “Birinci rivayete göre, köye ilk gelenler barınmak için çadır kurmaya başlar. Çadırların direklerini diktikleri her yerden su çıkar. Bunun üzerine ‘Buranın da hep altı pınarmış.’ derler ve köyün adı ‘Altıpınar’ kalır. İkinci rivayete göre, yine ilk gelenler atlarının yayılması için atların bir zincire bağlı olduğu zikke adı verilen ucu sivri demir çubuklar otlağa çakılır. Bu zikkelerin altısının dibinden su çıkar. Bunun üzerine köyün adı da ‘Altıpınar’ kalır.” (Gündüz Alptürker 2011: 100).

Yerleşim yerleriyle ilgili Nevşehir’de anlatılan efsaneler bu örneklerden ibaret değildir. Bu konuda müstakil bir çalışma yapıldığında, örneklerin çokluğu da ortaya çıkarılmış olacaktır. Yeri gelmişken söylemek gerekirse; adını Hacı Bektaş Veli’den alan “Hacıbektaş” yöresinde de pek çok efsane anlatıldığı, ayrıca Hacı Bektaş Veli ile ilgili anlatılan çok sayıda efsane olduğu da bilinmektedir (Gündüz Alptürker 2009: 84-91).

2.3. Destan Kaynaklı Olanlar: Destan kaynaklı olan yerleşim adları içinde “Battal Gazi”, “Ergenekon” ve “Oğuzhan” (Oğuz Kağan) destanlarının adları öne çıkmaktadır. Yine “Soy, Boy, Topluluk ve Devlet Adları Verilenler” başlığı altında verilen yerleşim

* Taş kesilme motifi ile ilgili bilgi ve örnekler için bkz. Sakaoğlu 1980, Ergun 1997.

adlarının bir kısmı da “Oğuz Kağan” ve “Dede Korkut” anlatılarının destan kahramanları arasında yer almaktadır. Ayrıca “Destan” adını taşıyan bir yerleşim yerinin olması da dikkat çekicidir.

2.4. Halk Hikâyesi Kaynaklı Olanlar: Halk hikâyesi kaynaklı olanlar arasında “Aslı” (Kerem ile Aslı), “Ferhat” (Ferhat ile Şirin), “Kerem” (Kerem ile Aslı), “Şirin” (Ferhat ile Şirin), “Elif” (Elif ile Mahmut) adlarına rastlanmaktadır.

2.5. Âşık Edebiyatı Kaynaklı Olanlar: Halk hikâyeleri, âşık edebiyatının iki ana kolundan birini meydana getirdiği için yukarıda geçen halk hikâyesi kaynaklı yer adlarını aynı zamanda âşık edebiyatı kaynaklı yer adları içinde saymak da mümkündür. Ayrıca “Âşık”, “Ozan” gibi yerleşim yeri adları da doğrudan âşık edebiyatı kaynaklıdır.

2.6. Derviş (Tekke) Edebiyatı Kaynaklı Olanlar: Derviş (tekke) edebiyatı kaynaklı yerleşim yeri adları arasında “Alperen”, “Ata”, “Cami”, “Dedeler”, “Emre” “Erenler”, “Evliya”, “Gazi”, “Hacılar”, “Karacami”, “Mescit”, “Sarıhıdır”, “Sofular”, “Türbe”, “Yaren” öne çıkmaktadır. Derviş (tekke) edebiyatının temsilcilerinden “Hacıbektaş” (ilçe), “Hoca Ahmet Yesevi” (sokak) ve “Yunus Emre” (cadde) adlarının bu yöredeki yerleşim yerleri arasında bulunması ise başlı başına bir araştırma konusudur.

2.7. Halk İnanışı Kaynaklı Olanlar: Yerleşim yeri adları içinde eski Türk inançlarının izlerini de görmek mümkündür. “Aydoğan”, “Ayhan”, “Gökkuşluğu”, “Göksu”, “Gökтуğ”, “Güneş”, “Miray”, “Yıldız” gibi yerleşim adlarında bu inançlar daha da belirginleşir. Eski Türk inançları arasında yer alan “uğurlu” ve “uğursuz” varlıkların olduğu inanışının bir yansımasını da “Uğurlu” adında görmek mümkündür.

2.8. Yöre Ağızlarından Kaynaklı Olanlar: “Parla-”, “kabar-” anlamlarına gelen “Hömer-” fiilinden yapılmış “Hömerti” mahallî kelimedenden oluşmuş bir yerleşim yeri adıdır.

2.9. Halk Ekonomisi ve Meslek Adları Kaynaklı Olanlar: Kalfaoğlu (sokak) gibi adların bulunması halk ekonomisinde ve özellikle ahilik kültüründeki usta-çırak geleneğinin izlerini taşır. “Âşık”, “Çapacı”, “Ekici”, “Elmacı”, “Fıstıkçı”, “Göncü”, “Hububatçılar”, “Kahveci”, “Keçeciler”, “Kütükçü”, “Mıhıoğlu”, “Mimar”, “Mumcu”, “Müftü”, “Ozan”, “Sipahi”, “Tavukçu”, “Tecir” gibi yerleşim adları da halk ekonomisini yansıtan ve/ veya Nevşehir yöresindeki meslek adlarını gösteren adlandırmalar içinde yer alır.

2.10. Halk Müziği Kaynaklı Olanlar: Türk Halk Müziği’nin yaratıcıları ve yaşatıcıları arasında ozanların, âşıkların önemli bir yeri vardır. Bu sebeple “Âşık”, “Ozan” gibi yerleşim yeri adlarını bu başlık altında da değerlendirmek gerekir. Ayrıca türkülerle ilgili ve Türk Halk müziği sanatçısı Refik Başaran’ın adı da yerleşim yeri adları arasında bulunmaktadır.

2.11. Halk Mimarisi Kaynaklı Olanlar: “Eser”, “Eski Hamam”, “Eski Konak”, “Hamam”, “Hisar”, “Kale”, “Kalecik”, “Karacami”, “Saray”, “Sulusaray”, “Tahtacami”, “Özkonak”, “Uçhisar” gibi yerleşim yeri adlarını halk mimarisi kaynaklı yer adları arasında saymak mümkündür. Ayrıca “Mimar”, “Mimar Sinan” (Sinaneddin Yusuf) adlarının bulunması da halk mimarisi açısından önem taşır.

2.12. Halk Mutfağı Kaynaklı Olanlar: Nevşehir yöresi mutfak kültürünü yansıtan yerleşim adları arasında “Ayvalı”, “Badem”, “Cevizli”, “Çiğdem”, “Defne”, “Ekmek”,

“Hamurıçlı”. “Nar”, “Naryolu”, “Limonlu”, “Sebze Pazarı”, “Üzüm”, “Üzümpazarı” yer almaktadır.

Yerleşim yerlerinin adları verilirken Türk ad verme geleneğine bağlı kalınması, bazı yerleşim yerlerinin adları ile ilişkili efsaneler anlatılması, bazı destan kahramanları ile âşık tarzı edebiyat / derviş tarzı edebiyat temsilcilerinin adlarının yerleşim yerlerine ad olarak verilmesi gibi uygulamalar bu ilişkinin boyutlarını gözler önüne sermektedir.

SONUÇ

Yer adları bilimi ile halkbilimi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki ele aldığımız Nevşehir yöresi yerleşim yerleri adlarında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Nevşehir yöresi yerleşim yerleri hakkında bir dil incelemesi (Tekin 2009) yapılmış fakat bu yerleşim yerinin adları halkbilimi açısından şimdiye kadar incelenmemiştir.

Tasnifte verilen yerleşim adlarını dil yönüyle değerlendirecek olursak, Nevşehir’in merkeze bağlı sokak, cadde ve mahalle adlarının büyük bir çoğunluğu birleşik isimdir. Bu adlar, çekimli fiil ve fiilimsiler açısından da oldukça zengindir. Özellikle partisip ekiyle oluşturulan fiilimsiler bu grubun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Sayı adları dışında, sayı grubundan oluşan yerleşim yeri adlarının sayısı 319’dur. Renk adlarının çoğu “ak”, “kara” ve “yeşil” sıfatıyla oluşan sıfat tamlamaları şeklindedir. Ek almayan, kök halinde bulunan kelimelerin çokluğu dikkat çekicidir. Son dönemde görülen yalın ad verme geleneği, bu yerleşim yerinde de karşımıza çıkmaktadır.

Bir bölgenin yerleşim adları, o bölgenin tarihini ve kültürünü, kısacası kimliğini yansıtır. Somut olmayan kültürel miras içinde ad verme geleneğine uygun olarak verilmiş yerleşim yeri adları da önemli bir yer tutmaktadır. Nevşehir yerleşim adları içinde kişi adlarına dayananları önemli bir yer tutmaktadır. Bazı tarihî şahsiyetlerin, destan kahramanlarının, efsanevi şahsiyetlerin, din adamlarının, eşraftan bazı kişilerin, bazı siyaset adamlarının, bazı şairlerin, yazarların ve sanat adamlarının ve çeşitli meslek gruplarında başarılı olmuş kişilerin adlarının verildiği görülmektedir. Soy boy, topluluk ve devlet adamlarının verildiği yerleşim yeri adları da Nevşehir yöresinde yaygındır. Ayrıca insan bedenine, aile ve akrabalık ilişkilerine ilişkin kavramlar; kurum-kuruluş, meslek, yapı ve yapıt, yiyecek adları; dinî ve millî değer taşıyan kavramlar; soyut kavramların, ebat ve miktar adları; renk, sayı, maden, eşya, çiçek, meyve, ağaç, hayvan ve sebze adları ile doğa ve doğa olaylarına ait adlar; coğrafi kavramlar, çekimli fiil veya fiilimsiler, toplum tarafından olumsuz ve olumlu olarak nitelendirilen kavramlar, çeşitli bilim dallarıyla ilgili terimler Nevşehir yöresi yerleşim yeri adları arasında bulunmaktadır. Halkın değer verdiği ve benimsediği kişilerin, destan ve efsane kahramanlarının adlarının, yiyecek adlarının, mahallî bir kelime olan “hömerti”nin, yerleşim adı olarak kullanılması, Nevşehir yerleşim adlarının halkbilimi açısından önemini göstermektedir. Bu adlandırmalar sırasında Türk ad verme geleneğine bağlı kalındığı da anlaşılmaktadır. Mitoloji, destan, halk hikâyesi, âşık edebiyatı, derviş (tekke) edebiyatı, halk inancı, yöre ağzı, halk ekonomisi, halk müziği, halk mimarisi ve halk mutfağı kaynaklı yer adları halkbilimi araştırmaları açısından büyük önem taşımaktadır.

Nevşehir’deki arazi adlarının da araştırılarak ortaya çıkarılması ve yerleşim adlarıyla birlikte ele alınarak Türk dünyasındaki müşterek adlandırmaların tespit edilmesi somut olmayan kültürel miras araştırmaları açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- AÇIKEL, A., (2003), “Artukabad Kazası Yer Adları (1455-1600)”, *HÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 20, S. 2, s.181-202.
- ADIGÜZEL, N., (1969), *Niğde İli Yer Adları*, İÜEF BT, 53 y.; İstanbul.
- AK, M., (1996), “Osmanlı Coğrafyasında İki Yer Adı (Bahr-i Kulzüm / Kurzüm) Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, S.2.
- AKAR, A., (2006), “Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği”, *MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 20, Yıl 2006/1, s. 51-63.
- AKBAYAR, N., (2002), *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt yay., İstanbul.
- AKÇABAY, N., (1967), *Gaziantep'in Tarihi Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- AKER, C., (1960), “Muğla'da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 132, s.2178-2179.
- AKIN, V., (1997a), “Kırklareli Adının Tarihçesi”, *PAÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 2, s. 530 –537, Denizli.
- AKIN, V., (1997b), “Trakya Köy ve Şehir Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Türk Kültürü*, Yıl: VIII, S. 329, Aralık 1997, s. 530.
- AKSAN, D., (1968), “Birkaç Türkçe Yer Adı ve Bunların Dilbilimi ve Kültür Bakımından Önemi”, *AÜ DTCF Dergisi*, S. XXVI/1 – 2, Ankara, s. 81 – 85.
- AKSAN, D., (2000), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK yay., Ankara
- AKTEPE, O. Z., (1968), *Rize Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- ALBAYRAK HACALOĞLU, R., (2002), “Borçalı Toponimleri”, *Erdem*, C. 14, S. 40, Ankara, s. 143 – 170.
- ALBAYRAK HACALOĞLU, R., 2004, *Toponim Teknikleri ve Kafkasya – Borçalı Yer Adları*, Berikan Elektronik Basım Yayım, İstanbul.
- ALTINTAŞ, N., (1970), *Kırklareli Vilayeti ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- AMANOĞLU, E. K., (1987), “Divanü Luğati't-Türk'te Kişi ve Yer Adları”, *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi*, S. 21, İstanbul.
- AND, M., (1963), “Köy Adları ve Halk Oyunlarımız”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 70, s. 3166 – 3167.
- ARICAN, S., (1960), “Bafra'da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. VI/136, s. 2265.
- ARTUK, İ., ARTUK, C., (2003), “Bazı İslam Şehirlerinde Hangi Devletler Sikke Kesmiş ve Bu Şehirlere Ne Gibi İsimler Verilmiş?”, *TTK Belleteni* (LXVII:249) s. 421-446.
- ASLAN, K., (1997), *Dört Yol: Yer Adları, Efsaneler, Ağıtlar*, Dört Yol Belediyesi Kültür yay.: Dört Yol / Antakya.
- AŞÇI, U. D., (1993), *Diyarbakır Yöresindeki Bazı Yer Adları Üzerine Etimoloji Denemesi (Ergani)*, SÜ SBE YLT, Konya.
- ATAMAN, R., (1977), “Yeni Tabii Yer Adları”, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Beşinci Şube Müdürlüğü Dergisi, Seri: 3, S. 1, Ankara.
- ATEŞ, A., (1968), *Erzurum Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- AYTEKİN, S., (1972), *Samsun Toponomisi*, İÜEF BT, İstanbul.
- BARDAK, Ö., (1967), *Adana İlinin İskân Tarihi ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- BAŞKAN, Ö. (1971), “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *TDAY.-Belleten 1973 - 1974*, Ankara, s. 237-251.

- BAŞKAYA, M., (2008), *Denizli Adının Anlamı ve Çivril İlçesi'nin Bazı Yer Adlarının Tarihsel Gerçekleri*, 1. Basım, Bilal Ofset, Çivril – Denizli.
- BAYDİL, E., (1995), “Gökırmak Havzasındaki Yerleşme Adları Üzerine”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, S. 1, s. 9, Kastamonu.
- BAYKARA, T., (1991), *Hınıs ve Malazgird Sancakları Yer Adları - XVI. Yüzyıl*, TTK yay., Ankara.
- BAYRI, M. H., (1951), İstanbul: Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle, Hayat yay., İstanbul.
- BAYSAL, H., (1968), *Hatay Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- BAZİN, L., (1997), “Eski Türk Yer Adları Üzerine Notlar”, Çev. Z. Ölmez, *Ankara Üniversitesi Tömer Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, S. 11, Ankara, Şubat, s. 75-78.
- BELCE, A., (1968), *Manisa İli Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- BİLGİÇ, E., (1946), *Anadolu'nun İlk Yazılı Kaynaklarındaki Yer Adları*, TTK, Ankara.
- BİLGİÇ, E., (1946), “Adları ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler”, *Belleten Dergisi*, Temmuz 1946, S. 39, C. X., Ankara.
- BOYNUDELİK, N., (1968), *Tokat İli Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- BOZYİĞİT, A. E., (1992) “Kırıkkale İli Köy Yer Adları”, *Türk Halk Kültürünü Araştırmaları*, KB yay., Ankara, s. 13 -28.
- BUDAK, A. (2001), *Yurdumuza Yerleşen Oğuz-Türkmen Boyları ve Bazı Yer Adlarımızın Anlamları*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi yay., Tokat.
- BULUT, İ., (1996), “Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları”, *Akademik Araştırmalar*, S. 3, Erzurum, s. 30- 40.
- CEYLAN, M. A., (2003), “Ege Adalarının Türkçe Adlarına Genel Bir Bakış”, *Avrasya Etüdüleri*, S. 34, Ankara, s. 93 – 124.
- CEYLAN, M. A., (2004), *Ege Adalarında Türkçe Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- CİNOĞLU, T., (1976), *Sakarya'da Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- ÇETİNKAYA, N., (1996), *İğdir Tarihi (Tarih, Yer Adları ve Bazı Oymaklar Üzerine)*, TÜDAV yay., İstanbul.
- ÇOKER, M., (1968), *Amasya İli Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- DEMİRCAN, Ö., (1976), “Türkiye Yer Adlarında Vurgu”, *Türk Dili*, S. 300, Ankara, s. 402-411.
- DİLAÇAR, A., (1938), “Anadolu Toponimisi ve Fırat Adı / Anadolu Toponimisinde Substratum”, *Türk Dili Belleten*, 31-32 Ekim 1938, s.171.
- DOĞRU, A. M., (1978), “Köy Adları ve Anadolu'nun Geçmişi”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 17, S. 342, s. 8197-8199, İstanbul.
- DOĞRU, A. M., (1982), “Türkiye’de Kızılderili Dilinde Yer Adları ve Prototürk – Kızılderili İlişkisi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 19, İstanbul, .s. 5-22.
- DOĞRU, A. M., (1985), *Yukarı Kür Boylarının Yer Adları Üzerine Bir Araştırma*, TÜDAV yay., İstanbul.
- EKİZ, S., (1969), Çorum Vilayeti Yer Adları, İÜEF BT, İstanbul.
- ERBAY, İ., (1967), *Burdur İli İskân Tarihi ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- EREN, H., (1965), (1965), “Türk Yer Adları: Sökün”, *TDAY – B, 1965, Belleten 1989*, TDK yay., Ankara, s. 149 – 153.
- EREN, H., (1972), “Türk Yer Adları: Keçiborlu”, *Türkoloji Dergisi*, C. VI., S. 1, Ankara, s.

89 -92.

- EGUN, Metin, (1997), *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, 2 c., TDK yay.: Ankara.
- ERÖZ, M., (1966), “Ege Bölgesinde Yer (Köy ve Şehir) Adları”, *Reşit Rahmeti Arat İçin*, TKAE yay. Ankara, s. 176-188.
- ERTEN, A., (1967), *Denizli İlinin İskân Tarihi ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- GÖL, S., (1972), *Niğde İli Toponomisi*, İÜEF BT, İstanbul.
- GÖMEÇ, S., (2000), “Şine – Usu Yazıtında Geçen Yer Adları Üzerine”, *Belleten*, C. LXIV, S. 240, Ağustos 2000, Ankara.
- GÖMEÇ, S., (2001), “Kök Türkçe Yazıtlarında Geçen Yer Adları”, *Türk Kültürü*, S. 34 / 453, 2001, Ankara, s. 25 – 36.
- GÖMEÇ, S., (2009), “Dede Korkut Kitabında Geçen Tartışmalı Bazı Yer Adları Üzerine”, *GÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 29, Ankara.
- GÖMEÇ, S., (2009), “Divanü Lûgat-it-Türk’de Geçen Yer Adları”, *AÜ DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 28/46, Ankara.
- GÖNEN, S., (2004), *Anadolu’da Yer Adlarına Bağlı Oluşan Efsaneler Üzerine İncelemeler*, SÜ SBE YLT, Konya.
- GÜL, A., (1967), *Sakarya Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- GÜLENSOY, T., (1979a), “24 Oğuz Boyunun Anadolu’daki İzleri”, *Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı 1977*, KB MİFAD yay. Ankara, s. 73-98.
- GÜLENSOY, T., (1979b), “Anadolu Yer Adları Üzerine Bir Araştırma: Bazlambaç”, *Türk Kültürü*, XVII / 197, Mart 1979, Ankara, s. 297 – 300.
- GÜLENSOY, T., (1981), “Anadolu’da Moğolca Yer Adları ve Rumeli’deki İzleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, C: 2, S. 2, Nisan 1981, İstanbul, s. 126 – 131.
- GÜLENSOY, T., (1995), “Alanya-Antalya Yöresinde Türk Yer Adları”, *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Talip YÜCEL’e Armağan, Yıl: XXXIII/1-2, Ankara 1997, s.131-136.
- GÜLENSOY, T., (1995), *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, TDK yay., Ankara.
- GÜLENSOY, T., (1995), “Orta Asya’daki Türk Yer Adlarının Anadolu’daki İzleri”, *Tarih Boyunca Anadolu’da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı (Tebliğler)*, Türk Yurdu yay. Ankara, s. 163.
- GÜLENSOY, T., (1996), “Türk Dünyasında ve Anadolu’da Ortak Yer Adları”, *Erdem Dergisi Aydın Sayılı Özel Sayısı II.*, C. 9, S. 26, Ankara, Haziran – 1996, s. 25 – 44.
- GÜLENSOY, T., (1998), “Türkmen Yer Adları ve Anadolu’daki İzleri”, *Kardeş Ağızlar*, S. 8, Ekim – 1998, s. 1 – 2.
- GÜLENSOY, T., (2000), “Türkiye’de Türk Kişi ve Yer Adları ile İlgili İlmi Çalışmaların Durumu”, *Erciyes*, XXIII / 275, Kasım – 2000, s. 1 – 4.
- GÜNDÜZ ALPTÜRKER, İ., 2011, “Nevşehir Efsaneleri”, *Nevşehir Halk Kültürü Araştırmaları I*, NÜ yay.: Nevşehir.
- GÜRLER, N., (1968), *Ankara Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- ILGAR, K. M., (1984), “Kars’ta Boy ve Oymaklardan Kalma Köy Adları”, *Türk Kültürü*, S. 22, Ankara.
- İŞİTMAN, İ. R., (1945), “Köy Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Belleten*, Seri: III, S. 1- 3, Haziran 1945, TDK. Yay., Ankara, s. 52 - 61.
- İLHAN, M. M., (1990), “Onaltıncı Yüzyıl Başlarında Amid Sancağı Yer ve Şahıs Adları Hakkında Bazı Notlar”, *Belleten*, LIV /209, Ankara.

- İNAN, A., (1945), “Anadolu’nun Toponomisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi”, *Bellekten*, S. 1-3, Ankara, s. 62-64.
- KAKAL, P., (1968), *Samsun Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- KAPLANOĞLU, R., (1996), *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi*, Bursa Ticaret Borsası Kültür yay., 11/1996, İstanbul.
- KAPLANOĞLU, R., (2001), *Bursa Ansiklopedisi: 1 Yer Adları*, Avrasya Etnografya Vakfı yay., Bursa.
- KARAGÖZ, İ., (2003), *Maçka Yer Adları*, Turan Kültür Vakfı yay., İstanbul.
- KAYA, C., (1989), “Evliya Çelebi’de Geçen Bir Yer Adı Hakkında”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 4, s. 235 – 247.
- KAYMAKÇI, B., (2002), *Kayseri İl Merkezindeki Yer Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi*, ERÜ SBE YLT, Kayseri.
- KIZMAZER, S., (1967), *Kocaeli Vilayeti İskan Tarihi ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul .
- KOCAKUŞAK, S., (1995), “Alanya’da Yerleşme Adlarının Özellikleri”, *AÜ Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 4, Ankara, s. 171 – 187.
- KORALTÜRK, M., (2003), “Milliyetçi Bir Refleks: Yer Adlarının Türkleştirilmesi,” *Toplumsal Tarih Dergisi*, C. 19, S. 117, s. 98-99.
- KURGUN, L., KARPUZ, H. Ö., (2000), “Organ Adlarından Oluşan Yer Adları”, *Ana Dili Dergisi*, S. 19, Aralık 2000, İstanbul, s. 17 – 26,
- KURGUN, L., (2002), *Denizli İli Yer Adları*, PAÜ SBE DT, Denizli.
- KURGUN, L., (2007), “Türk Toponomisi Üzerine Bir İnceleme”, *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007*, Erzurum, s. 735-747.
- KURGUN, L., (2009), “Yer Adlarının Sınıflandırılmasında Aktarma Adlar, Tanımlayıcı Adlar Meselesi”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 1 (Mart 2009), s. 74-80.
- KÜLAHÇI, R., (1968), *Karaman Kazası Tarihi Eserleri ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- MEMİŞOĞLU, R., (1994), “Dedem Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beyleri’nin - Yiğitlerinin Hatıralarını Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme”, *İçel Kültürü*, S. 31, Ocak 1994, s.11.
- MEYDANGİL, F., (1969), *Ağrı Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- NAMIK, H., (1934), “Coğrafi İsimlerin Ehemmiyeti”, *Haritacılar Mecmuası*, S. 4, Ankara, s. 104- 107.
- ONGURLU, A., (1968), *Sinop Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- OTAY, M., (1973), *Kilis Tarihi ve Bölgenin Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- OY, A., (1964), *Tekirdağ İli Yer Adları I. Merkez İlçenin Toponomisi*, Tekirdağ Halkevi yay.: 1, İstanbul.
- ÖNDER, M., (1969), “Efsane ve Hikayeleri ile Anadolu Şehir Adları”, *Defne yay.*, Ankara, s. 144.
- ÖZDEMİR, Y., (1967), *Bursa Vilayeti Yer Adlarının İncelenmesi*, İÜEF BT, İstanbul.
- ÖZEL, M., (1967), *Konya İlinin Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- ÖZGÖNCÜ, E., (1970), *Siirt Vilayetin'in Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- SAKAOĞLU, S., (1995), “Göller Bölgesi Yer Adları Üzerine: Burdur/Bucak ve Isparta/ Keçiözümlü’den Yer Adları”, *Millî Folklor*, Bahar 1995, C.4, S. 25, s.23.
- SAKAOĞLU, S., (1980), *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, KB MİFAD yay.: Ankara.

- SAKAOĞLU, S., (2001), *Türk Ad Bilimi I, Giriş*, TDK yay.. Ankara.
- SAKİN, O., (2010), *16. Yüzyıl Osmanlı Arşiv Kayıtlarına Göre Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler*, Ekim yay.: İstanbul.
- SARI, Z., (2003), *Hatay'da Yer Adları ve Kuruluş Öyküleri*, Doğu yay., Antakya.
- SEVİNÇ, N., (1983), "Toponimik Bir Araştırma: Gaziantep Yer Adları ve Türk Boyları, Türk Aşiretleri, Türk Oymakları", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 26, Aralık 1983, İstanbul, s. 1- 138.
- SEVİNDİK, H., (1996), "Nevşehir - Ürgüp - Yeşilöz Köyü'nde Yer Adları ve Etrafında Oluşan Efsaneler", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1994*, KB Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1996, s. 153-164.
- SEVİNDİK, H., (2005), "İlçe Merkezlerinin Kuruluş Efsaneleri", *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları*, S.4.
- SEZEN, T., (2006), *Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yay., Nu: 21, Ankara.
- SOYLU, S., (1972), "Köy Adlarının Değiştirilmesinde Ölçü", *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 272, Mart 1972.
- SOYLU, S., (1977), "Düzeltilmesi Gereken Bir Yanılgı: Köy Adlarının Değiştirilmesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 331, Şubat 1977, Yıl: 28, C. 17, İstanbul, s. 7898 – 7899.
- SÖNAL, T., (1969), *Edirne İli Tarihi ve Toponomisi*, İÜEF BT, İstanbul.
- SÖYLEMEZ, F., (2002), "Rışvan Aşireti'nin Cemaat, Şahıs ve Yer Adları Üzerine Bir Değerlendirme", *ERÜ SBE Dergisi*, S.12, Kayseri, s. 39-52.
- SU, A., (1969), *Urfa Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- ŞAHİN, H., (1967), *Ordu Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- ŞAHİN, İ., (2007), "Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 23, Erzurum, s. 1-14.
- ŞAHİN, İ., (2007), "Tarihi Coğrafyada Antalya'da Yer Adları Üzerine Bir Tetkik", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 167., İstanbul.
- ŞEN, S., (2008), "Türkiye'de Meyvelerden Yararlanılarak Verilmiş Yer Adları", *Turkish Studies*, C. 3, S. 5, Erzincan, s. 401 – 419.
- ŞENEL, M. (2003), *Elazığ İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, C. 1-2, FÜ SBE DT, Elazığ.
- TANKUT, H. R., (1936), *Güneş-Dil Teorisine Göre Toponomik Tetkikler*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- TEKİN F., (2009), *Nevşehir İli Yerleşim Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi*, ERÜ SBE YLT, Kayseri.
- TOKER, B., (1968), *Antakya İlinin Tarihi ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- TOKTUR, Z., (1969), *Diyarbakır İli Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- TÖZÜN, T., (1969), *Elazığ Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- TUNÇEL, H., (2000), "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *FÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 2, Elazığ, s. 23 – 34.
- TURAN, A., (1991), "Batı Trakya ve Doğu Anadolu Köy Adları Üzerine Bir Mukayese", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 71, İstanbul, s. 167 – 177.
- TURAN, A., (1993), "Kırım ve Doğu Anadolu Yer Adları Üzerine", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 85, Ağustos 1993, İstanbul, s. 89 – 135.
- TÜRKAK, C., (1967), *Muğla İlinin İskan Tarihi ve Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- TÜRKAY, C. (1979), *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda*

- Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman yay.: İstanbul.
- TÜRKER, M., (1967), *Mersin Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- TÜRKMEN, V., (1967), *Afyon – Karahisar Toponomisi*, İÜEF BT, İstanbul.
- UĞURLU, M., (2007), “Türkçe Yer Adları: Günlükbaşı”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 34, Ağustos – Ekim 2007, İstanbul, s. 129 – 137.
- UĞURLUER, Y., (1967), *Eskişehir İli Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- UMAR, B., (1993), *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, 2. Baskı, İnkilab Kitabevi yay., İstanbul.
- UYANIK, H., (1971), *Kars Vilayeti Kaza Nahiye ve Köy Toponomisi*, İÜEF BT, İstanbul.
- UYANIK, O., (2006), “Çıldır Adı Üzerine”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.19 (Bahar), Konya.
- UZUN, E. (2005). *Akçaabat Yer Adları*, Darıca Belediyesi yay., Trabzon.
- VARDAR, B. (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual yay.: İstanbul.
- VAYNİ, A., (1967), *Giresun İli Yer Adları*, İÜEF BT, İstanbul.
- YEDİYILDIZ, B., (1984), “Türkiye’de Yer Adı Verme Usulleri”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, 11-13 Eylül 1984*, Ankara, KTB yay.: Ankara.
- YEĞİN, A., (1966), *Kastamonu Vilayeti Yer Adları*, İÜEF BT, 63 y.; İstanbul.
- YILDIRIM, M., (2006), *Uşak İli ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun) ’nın Yapı ve Köken Bakımından İncelenmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE DT, Afyon.
- YURTSEVER, E. (1997), *Türkçe Adlar Derlemesi*, TÜDAV yay., İstanbul.

Özet

**NEVŞEHİR YÖRESİ YERLEŞİM ADLARI ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME**

Günümüzde önemi gittikçe artan bir bilim dalı da, ad bilimin alt dallarından biri olan “yer adları bilimi”dir. Yer adlarının verilisinde belirli eğilimlerin oluşu, bu adların o bölgenin karakteristik özelliklerini yansıtması, bu bilim dalını daha da önemli kılmaktadır. Yer adlarıyla ilgili çalışmalar, somut olmayan kültürel miras araştırmaları açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü yer adları, o coğrafyada tarih boyunca varlık gösteren kültür ve medeniyetlerden derin izler taşır. Bu sebeple yer adlarıyla ilgili çalışmaların kültür araştırmaları açısından önemi büyüktür.

Nevşehir ili yerleşim adlarını vermede; kişi, meslek, insan bedeni, aile ve akrabalık ilişkilerine bağlı kavramlar, kurum-kuruluş, sosyal yapılar, eşya, yapı ve yapıt, yiyecek, dinî ve millî değer taşıyan kavramlar, renk, maden, zaman, soy, boy, topluluk, devlet, doğa ve doğa olayları, bitki ve hayvanlar, coğrafik kavramlar, toplumun olumlu ve olumsuz kabulleri, çeşitli bilim dallarıyla ilgili terimler ve yöre kültürünün yansıtıldığı muhtelif kelimeler ve kavramlar öne çıkmaktadır.

Yerleşim yeri adları genellikle Türk ad verme geleneğine bağlı olarak verilir. Bu adların genellikle halkbilimi araştırmaları açısından büyük öneme sahip olduğu da bilinmektedir. Bu sebeple çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Nevşehir yöresine ait yerleşim adlarının tespit ve tasnif edilmekte, ikinci bölümde de bu adların ad verme geleneğine uygunluğu araştırılmakta ve elde edilen veriler halkbilimi açısından değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir, yer adları, halk kültürü, halk bilimi, ad bilim.

Abstract

AN EVALUATION ON PLACE NAMES IN THE PROVINCE OF NEVŞEHİR

Today an increasingly important branch of science is toponymy ,the study of place names, which is one of the subbranches of science. The fact that there are certain trends in the administration of names which reflect the characteristics of the region makes this branch of science much more important. Studies on the place names have a great importance also for the research of intangible cultural heritage, because the place names indicate profound traces about cultures and civilizations existed in that geographical region throughout the history. For this reason, studies on place names are of a great importance in terms of cultural studies.

While naming the settlements in the province of Nevşehir, the concepts related

to person, profession, the human body, the family and kinship relations, institutional organizations, social structures, materials, structure and work, food, religious and national concepts of value, color, metal, time, race, size, community, state, nature and natural phenomena, plants and animals, geographic concepts, both positive and negative assumptions of society, terms of various disciplines, various words and concepts which are reflections of a local culture come into prominence.

Names of locations are often given according to the Turkish traditions of naming. It is also known that these names have often a great importance in the study of folklore. For this reason, this work is composed of two main parts. In the first part, the names of the settlements in Nevşehir region are detected and classified, and in the second part, the suitability of these names to the tradition of giving a name are investigated and the data obtained are evaluated in terms of folklore.

Keywords: Nevşehir, place names, folk culture, folklore, onomastics